

Oriental Journal of Education

INSTITUTIONAL SIGNIFICANCE OF THE SCO IN ENSURING ENVIRONMENTAL SECURITY IN CENTRAL ASIA

Gulmira Akhmatjonovna Bekdurdiyeva

PhD student

Tashkent State Oriental University

Tashkent, Uzbekistan

E-mail: bekturdiyevagulmira1@gmail.com

ABOUT ARTICLE

Key words: regional cooperation, “green belt”, environmental administration, “green agenda”, green development, environmental welfare, consolidation.

Received: 20.04.24

Accepted: 22.04.24

Published: 24.04.24

Abstract: In Central Asia, competent legal organizations dealing with environmental issues play a decisive role in researching environmental problems and developing mechanisms for solving them. Such main organizations include political environmental parties, ministries, centers, and international organizations such as the United Nations and the SCO, which act as political actors within the scope of their powers in the member states.

MARKAZIY OSIYODA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI TA’MINLASHDA SHHTNING INSTITUTIONAL AHAMIYATI

Gulmira Axmatjonovna Bekdurdiyeva

PhD talabasi

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Toshkent, O‘zbekiston

E-mail: bekturdiyevagulmira1@gmail.com

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: mintaqaviy hamkorlik, “yashil belbog’”, ekologik ma’muriyat, “yashil kun tartibi”, yashil rivojlanish, ekologik farovonlik, konsolidatsiya.

Annotatsiya: Markaziy Osiyoda ekologik muammolarni tadqiq qilish, ularni hal qilishning mexanizmlarini ishlab chiqishda ekologik maslalar bilan shug‘ullanuvchi vakolatli legal tashkilotlar hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Bu kabi asosiy tashkilotlar qatoriga davlatlar ichida siyosiy ekologik partiyalar, vazirliklar, markazlar hamda xalqaro miqyosda BMT, ShHT kabi tashkilotlar a’zo davlatlarda vakolatlari doirasida ta’sir o‘tkaza oluvchi siyosiy aktor vazifasini bajaradi.

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ШОС В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

Гульмира Ахматжоновна Бекдурдыева

докторант

Ташкентский государственный университет востоковедения

Ташкент, Узбекистан

E-mail: bekturdiévagulmira1@gmail.com

О СТАТЬЕ

<p>Ключевые слова: региональное сотрудничество, природоохранное повестка дня», экологическое благополучие, «зеленый пояс», управление, зеленое развитие, консолидация.</p>	<p>Аннотация: В Центральной Азии компетентные юридические организации, занимающиеся вопросами экологии, играют решающую роль в исследовании экологических проблем и разработке механизмов их решения. К таким основным организациям относятся политические экологические партии, министерства, центры и международные организации, такие как ООН и ШОС, которые выступают в качестве политических субъектов в пределах своих полномочий в государствах-членах.</p>
---	---

KIRISH

Gʻarbiy boʻlmagan dunyoga mintaqaviy hamkorlik jarayonlarini tahlil qilish xalqaro munosabatlar tadqiqotchilarining eʼtibori tobora ortib bormoqda. Shu bilan birga, bir tomondan, integratsiyaning Yevropa modeli va mintaqaviy hamkorlik, ikkinchi tomondan, dunyoning boshqa mintaqalaridagi oʻzaro munosabatlarning institutsional parametrlari oʻrtasidagi oʻxshashlik va farqlarni taʼkidlagan evrosentrik yondashuv asta-sekin oʻz samarasini bermoqda[1].

Bunda Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (SHHT) oʻziga xos tahlil obyektini ifodalaydi. Shanxay hamkorlik tashkiloti Yevroosiyo davlatlari ikki yirik davlat – Rossiya va Xitoy hamda Markaziy Osiyoning toʻrtta davlatini (Qozogʻiston, Oʻzbekiston, Qirgʻiziston va Tojikiston) birlashtiradi. Shanxay hamkorlik tashkilotiga aʼzo barcha davlatlar anʼanaviy va yangi xavfsizlik tahdidlaridan xavotirda va iqtisodiy va gumanitar sohalarida hamkorlikni kengaytirish istagida.

ASOSIY QISM

Markaziy Osiyo “yangi” xalqaro mintaqani ifodalaydi. Uning barcha ishtirokchilari SSSR parchalanganidan keyingina zamonaviy shaklda mustaqil davlatlar sifatida paydo boʻldi va tarixiy meʼyorlar boʻyicha nisbatan qisqa muddatli davlat qurilish tajribasiga ega. Tarixiy jihatdan bu makonda ilgari mavjud boʻlgan hududiy-siyosiy subyektlar millatdan ustunlik tamoyiliga asoslanadi[2]. Shuning uchun ham mintaqaning barcha mamlakatlarida milliy konsolidatsiya jarayoni davom etmoqda, siyosiy jarayon va institutsional rivojlanishda Markaziy Osiyoda yashovchi xalqlarning oʻz-oʻzini anglash, mintaqaviy va urugʻ-aymoq boʻlinishi masalalari alohida ahamiyat kasb etmoqda[3].

Tashkil etilganidan buyon o'tgan 20 yil davomida ShHT barqaror rivojlanib, nafaqat Markaziy Osiyoda, balki Janubiy Osiyo va G'arbiy Osiyoda ham juda nufuzli tashkilotga aylandi.

Xitoy Ijtimoiy fanlar akademiyasi Rossiya, Sharqiy Yevropa va Markaziy Osiyo instituti direktori Sun Chjuanji ta'kidlaganidek, ShHT uchun "yashil kun tartibi" dolzarbligicha qolmoqda. Muhim yo'nalishlar bo'yicha hamkorlikning barqaror mexanizmini shakllantirish va a'zo davlatlar qiyinchiliklarni birgalikda yengib o'tishlari uchun sharoit yaratish zarur. Sog'liqni saqlash, energetika, oziq-ovqat, atrof-muhitni muhofaza qilish, yashil rivojlanish, qashshoqlikni kamaytirish, ilmiy va texnologik innovatsiyalar va hamkorlik uchun imkoniyatlar mavjud bo'lgan boshqa sohalarga e'tibor qaratish lozim. Xavfsizlik muammolari kuchayib borayotganiga qaramay iqtisodiy hamkorlik afzalliklaridan voz kechmasligi kerak.

ShHT oldida qator murakkab iqtisodiy masalalar turibdi Iqtisodiy hamkorlik tobora ortib bormoqda. Bu erda bizda nimadir qilish kerak, chunki mavzu juda muhim. Shanxay hamkorlik tashkilotiga a'zo barcha davlatlar iqtisodiy masalalarning muhimroq o'rin egallashini talab qilmoqda. Eng muhimi, bu hamkorlikning samarasi ko'proq bo'lishi kerak. Integratsiya loyihalari Yevroosiyo makonimizdagi iqtisodiy kun tartibida asosiy o'rinni egallashi kerak. Eng muhimi, bu hamkorlikning tuzilishi ko'proq bo'lishi kerak... Integratsiya dasturii Yevroosiyo makonimizdagi iqtisodiy kun tartibida asosiy o'rinni egallashi kerak.

Tayxe instituti professori; Shanxay hamkorlik tashkiloti Bosh kotibi (2016–2018) Rashid Alimov fikriga ko'ra so'nggi besh yil davomida mintaqa iqtisodiy sohada yutuq kutish bilan yashamoqda. ShHTning iqtisodiy g'ildiragi haqiqatan ham keng yo'lga muhtoj. Shanxay hamkorlik tashkilotiga a'zo davlatlar o'rtasidagi tovar ayirboshlash hanuzgacha ShHT mamlakatlari umumiy tashqi savdo aylanmasining atigi 10 foizini tashkil etadi, aytmoqchi, bu 7,5 trillion dollarni tashkil etadi[4].

2019-yilda atrof-muhit ifloslanishining oldini olish, iqlim o'zgarishi oqibatlarini moslashtirish va yumshatish, megapolislarning ekologik xavfsizligini ta'minlash, chiqindilarni qayta ishlash va boshqalarga qaratilgan ShHTga a'zo davlatlar shaharlarining ekologik farovonligini rivojlantirish bo'yicha maxsus dastur qabul qilindi[5].

2019-yilda ShHTda paydo bo'la boshlagan "yashil iqtisodiyot" va "yashil energiya" kun tartibi o'z vaqtida paydo bo'ldi. Shu bois ShHTni 2025-yilgacha rivojlantirish strategiyasida ekologiya masalalari o'z ifodasini topgani va ShHTning "yashil belbog'i" tashkil etilgani, shaharlarda atrof-muhitni yaxshilash bo'yicha ham loyiha yaratilgani bejiz emas. Yaqin yillarda ShHT global ekologik kun tartibini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi va birinchi navbatda, u iqlim o'zgarishiga qarshi kurash bilan bog'liq bo'ladi. Shanxay hamkorlik tashkilotining Yashil kamariga to'xtalar ekan, olim bu ham strategik yo'nalishlardan biri ekanligini, chunki loyiha energiya resurslaridan

foydalanish bilan bog‘liq bo‘lib, tashkilotga a‘zo mamlakatlardagi ekologik vaziyatni yaxshilashga xizmat qiladi[6].

Qozog‘iston Respublikasining Shanxay hamkorlik tashkilotiga raisligi doirasida (2023-yil iyul – 2024-yil iyul) ShHT Kotibiyatida “ShHTga a‘zo davlatlarda ekologik xavfsizlik” mavzusida davra suhbatini bo‘lib o‘tdi. “ShHT Ekologiya yili” (2024). Toshkentda Shanxay hamkorlik tashkilotining ekologik axborot almashinuvi platformasini birgalikda yaratish dasturi tasdiqlandi[7].

XULOSA

Shunday qilib, ShHT Markaziy Osiyo mintaqasida vakolatli tashkilot sifatida ekologik muammolarni hal qilishda muhim rol o‘ynaydi. ShHT doirasida ekologik muammolarni hal qilishga yo‘naltirilgan loyihalarning amalga oshirilishi, kelishuv bitimlari hamda memorandumlarning bajarilishi mintaqada ekologik farovonlikka erishish uchun dasturil amal bo‘lib xizmat qiladi. Ammo shuni ham ta‘kidlab o‘tish joizki tashkilotning barcha a‘zolari rejalashtirilgan vazifalarni birdek amalga oshirish orqaligina ko‘zlangan maqsadga erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. A. Acharya, A.I. Johnston. N.Y.Crafting Cooperation. Regional International Institutions in Comparative Perspective / Cambridge : Cambridge University Press, 2007. P. 6–12; L. Fioramonti. Basingstoke. Regions and Crises. New Challenges for Contemporary Regionalisms /: Palgrave, 2012. P. 222–229.

2. Международные отношения в Центральной Азии. События и документы / под ред. А.Д. Богатурова. М. : Аспект Пресс, 2011. С. 17–19. [Mejdunarodnye otnosheniya v Zentralnoi Azii. Sobytiya I document / pod red. A.D. Bogaturova. М. : Aspect Press, 2011. S. 17–19].

3. Е.В.Колдунова. Роль Шанхайской организации сотрудничества в регионе Центральной Азии: сравнительный анализ исследовательских дискурсов. 2013.Сравнительная политика, (2 (12)), 60-69.

4. Роль ШОС в изменяющемся мире. <https://roscongress.org/events/vostochnyy-ekonomicheskij-forum-2022/sessions/>

5. Экологическое сотрудничество в рамках ШОС — перспективы.2022. // <https://uz.sputniknews.ru/20220910/ekologicheskoe-sotrudnichestvo-v-ramkax-shos--perspektivy-27953431.html>

6. Эксклюзив: ШОС будет играть важную роль в формировании мировой экологической повестки -- политолог из Кыргызстана. 2022. <https://russian.news.cn/20220912/76d07d4894f446d18ddd1b04d96c3868/c.html>

7. Сопещание руководителей экологических администраций государств ШОС состоялось в Ташкенте. 2022. // <https://jjtv.kz/ru/soveshchanie-rukovoditelej-ekologicheskikh-administratsij-gosudarstv-shos-sostoyalos-v-tashkente>